

Agnieszka Klimas*

 <https://orcid.org/0000-0003-2561-5565>

WSCHODNIOŚLAWIAŃSKIE NAZWISKA ODIMIENNE W HISTORYCZNEJ ANTROPONIMII PIOTRKOWA TRYBUNALSKIEGO

EAST SLAVIC DENOMINAL SURNAMES IN HISTORICAL ANTHROPNOMY
OF PIOTRKÓW TRYBUNALSKI

Słowa kluczowe: językoznawstwo, onomastyka, antroponimia, wpływy językowe
Keywords: linguistics, onomastics, anthroponymy, language influences

Streszczenie

W artykule zostały omówione antroponimy wyekscerpowane z dokumentów źródłowych Piotrkowa Trybunalskiego, spisywanych w latach 1808–1930, pochodzące od imion utrwalonych w nazewnictwie wschodniosłowiańskim. Są to głównie antroponimy powstałe od prawosławnych imion chrześcijańskich (niejednokrotnie ulegających dostosowaniu do polskiego systemu językowego), ściśle związanych z kulturą chrześcijańską narodów wschodniosłowiańskich. Na uwagę zasługuje wzajemne przenikanie cech morfologicznych i fonetycznych różnych systemów językowych, występujących obok siebie na jednym terenie, a odzwierciedlonych w imionach i formacjach odimiennych historycznej antroponimii ziemi piotrkowskiej.

Abstract

The paper discussed the anthroponyms derived from the first names, which are included in the East Slavic designation and are excerpted from the source documents of Piotrków Trybunalski, written in the years 1808–1930. The anthroponyms, derived from the Orthodox baptismal names, closely related to the Christian culture of East Slavic peoples, were recognized as characteristic of these naming processes. The paper also mentioned the interpenetration of morphological and phonetic features of various language systems appearing side by side in one area, reflected in first names and denominal structures of the Piotrków's territory.

---

* Uniwersytet Jana Długosza w Częstochowie, Wydział Humanistyczny, Instytut Językoznawstwa, al. Armii Krajowej 36a, 42-200 Częstochowa, e-mail: a.klimas@ujd.edu.pl

Źródła historyczne w postaci zachowanych dokumentów pisanych oraz zabytki architektoniczne wskazują, że dziewiętnastowieczny Piotrków Trybunalski¹ był miastem wieloetnicznym i wielokulturowym. Opracowania dotyczące historii miasta i regionu² mówią o osiedlaniu się tu na przestrzeni stuleci przedstawicieli różnych grup etnicznych. Takie wnioski można wyciągnąć także na podstawie historycznej antroponimii Piotrkowa, zwłaszcza z XIX i początku XX wieku³, w której poświadczono zostały takie formy, jak np.: *Szymczak* [1808 AU], *Jurecki* [KM I], *Lewi* (< im. hebr. Lew [IŻ]), *Gecel* (< im. Gec [IŻ]), *Ebert* (< im. niem. Eberhard [Got]), *Dytri* (wysokoniemiecka skrócona forma im. Dietrich, które jest odpowiednikiem goc. im. Teodoryk [KIS]), *Gryniew* (< im. wsł. Gryń/Hryń < im. cerk. Gregorij [SLI]), *Ituchowski* (< im. cerk. Jewtichij > Eutuchij, gr. Eutyches [SLI]), *Kart* (< gr. karteros ‘silny, mocny’ [SRIP]). Są to formacje ukształtowane na bazie różnych języków [zob. też Raszevska-Klimas, 2015], w Piotrkowie i okolicy żyli bowiem obok siebie Polacy – autochtoni, Żydzi pochodzący z różnych części Europy i świata, osadnicy niemieccy, ale także Rosjanie, Ukraińcy, Białorusini, Grecy i Ormianie. To, jakimi posługiwali się antroponimami, wskazywało w pewnym stopniu na ich przynależność etniczną. Wybór imienia dla nowego członka danej wspólnoty uwarunkowany był zazwyczaj jej religią, tradycją oraz kulturą, natomiast tworzenie dodatkowej formy identyfikacyjnej na bazie imienia było we wszystkich społeczeństwach jednym z podstawowych sposobów kreacji nazwiska, które obecnie rozumiane jest jako nazwa rodowa, wspólna dla całej rodziny, którą dzieci biorą po ojcu, a żona po mężu.

W niniejszym artykule analizie zostały poddane antroponimy odimienne, które należały do osób przybyłych do miasta ze Wschodu, tj. z dzisiejszych terenów Ukrainy, Białorusi i Rosji. Była to ludność wyznania prawosławnego, skupiona, jak można sądzić, wokół parafii p.w. Wszystkich Świętych⁴, która istnieje w Piotrko-

¹ Dla upamiętnienia początku parlamentaryzmu polskiego w tym mieście po drugiej wojnie światowej dołączono do nazwy Piotrków drugi człon – Trybunalski.

² Informacji na temat historii Piotrkowa Trybunalskiego dostarczają m.in. publikacje: Nowakowski, 2005; Piasta, 2005; Ziętek, 2011; Warchulińska, 2012.

³ Antroponimy wyekscerpowane zostały głównie z akt meldunkowych pochodzących z lat 1864–1880 [KM I] i 1881–1930 [KM II], ale także z ksiąg metrykalnych, tj. aktów urodzeń, chrztów, małżeństw i zgonów parafii św. Jakuba w Piotrkowie Trybunalskim, spisywanych w latach 1808–1863.

⁴ Prawosławna parafia p.w. Wszystkich Świętych została założona w Piotrkowie w 1778 roku, po przybyciu do miasta prawosławnych Greków, którzy uciekali z Macedonii przed prześladowaniami tureckimi. Do lat siedemdziesiątych XIX wieku parafia ta była bardzo rozległa. Podlegała jej dziewiętnaście miejscowości, a wśród nich m.in. Będzin, Częstochowa, Kutno, Łask, Łowicz, Opoczno, Łęczycza, Sulejów, Płock, Radomsko. Od 1871 roku poszczególne miejscowości zaczęły oddzielać się i skupiać mieszkańców najbliższych terenów wokół powstałych, nowo wybudowanych świątyń. Parafia p.w. Wszystkich Świętych nie była liczna, w 1857 roku należało do niej bowiem tylko 180 wiernych. „W roku 1861 liczyła 400 wiernych, w tym 300 płci męskiej i 100 żeńskiej (tak

wie do dzisiaj. Z danych historycznych dotyczących liczebności tej parafii wynika, że w 1857 roku żyło w Piotrkowie 69 osób prawosławnych. Natomiast na podstawie materiałów archiwalnych z lat 1808–1930 można wytypować około 300 nazw, które wskazywałyby na osoby pochodzące ze Wschodu, najprawdopodobniej wyznające prawosławie⁵. Ustalenie jednoznacznej etymologii poszczególnych nazwisk jest nieraz trudne, z dużym prawdopodobieństwem można bowiem wskazać kilka interpretacji nazw, nie tylko imiennych, ale także apelatywnych czy toponimicznych, wywodzących się z różnych języków, np.:

Beta [KM II] (< im. ros. *Бема* [SRIP]; im. *Bercht-* [RNP]; im. ż. hebr. *Beti* < im. *Betja* [IŻ]; gw. *beta/ beda* ‘łóżko’ [SGP]; gw. *bet* ‘białe płótno podesłane pod dzieckiem niesionym do chrztu’ [DejSl]);

Dankiewicz [1831 AZ] (< im. ros. *Данѣк* ‘dem. od im. *Дан*’ [SRIP]; ap. jid. *dank*, niem. *Dank* ‘podziękowanie, wdzięczność’ [SNP]);

Lira [1843 KCH] (< im. ż. ros. *Лупа* [SRIP]; ap. *lira*: ‘strunowy instrument muzyczny’ [SXVI]; ‘instrument muzyczny ze strunami’, ‘jakieś wymyślanie’ [SW]; łac. *lira, -ae* ‘skiba, zagon’ [NLat]).

Z zestawu historycznych antroponimów piotrkowskich wybrano do analizy te, które jednoznacznie wskazują na wschodniosłowiański rodowód, lub takie, gdzie jedna z możliwych interpretacji wskazuje na motywację imieniem figurującym w spisach mian prawosławnych [zob. Charkiewicz, 2011]. Ludność wyznania prawosławnego wybierała bowiem imiona ze wschodnio-bizantyjskiego kręgu kulturowego, także w postaci cerkiewnosłowiańskiej. W piotrkowskich księgach meldunkowych [KM I; KM II] udokumentowano takich 49 męskich i 25 żeńskich imion, niekiedy w formach wariantywnych, wynikających z odmiennego ich zapisu przez różnych skryptorów. Do tych nazw należą:

1. Imiona męskie:

Aleksiej, Anatolij, Andriej, Anton, Awksientij, Boris, Eduar, Fiodo, Fom, Gawrił/Gawrył, Genrich, Georgij/Gieorgij/Gieorgiej, Grigori, Ilja/Ijia, Iosif/Josip, Iwan, Jegor, Jermolajew, Julij, Kiprian, Kirilo, Konstantin, Lew, Maksymiljan, Martin, Michail

---

znaczna przewaga wynikała z powodu stacjonujących w Piotrkowie Trybunalskim wojsk rosyjskich), zaś trzy lata później 637 osób, w tym 165 kobiet. [...] W roku 1866 parafia liczyła już 750 wiernych, zamieszkiwali oni jednak zbyt rozległy teren, by być zauważalną grupą religijną”. Sytuacja zaczęła się zmieniać od roku 1867, kiedy po II rozbiorze Polski Piotrków Trybunalski stał się stolicą jednej z najbogatszych guberni w Królestwie Polskim i przybrał charakter miasta urzędniczego, co spowodowało z kolei napływ ludności z Carskiej Rosji, która w znacznym stopniu zwiększyła liczebność tutejszej parafii prawosławnej [Prawosławna Diecezja Łódzko-Poznańska, b.d.].

⁵ Śladem obecności ludności wschodniosłowiańskiej w dawnym Piotrkowie są też nagrobki z XIX i XX wieku, zachowane na zabytkowej prawosławnej nekropolii, należące m.in. do rosyjskich żołnierzy ze stacjonującego w Piotrkowie 8. Pułku Strzelców, carskich urzędników, a także do prawosławnych Białorusinów i Ukraińców, w tym żołnierzy Ukraińskiej Republiki Ludowej.

Michail, Nikita, Nikołaj, Osip, Potap, Saweli, Semen, Siemion, Siergiej, Trofim, Wasyl/Wasyli/Wasylij.

W grupie tej znalazły się też warianty imion z *-ij*, charakterystyczne dla form cerkiewnych: *Georgij/Gieorgij, Julij, Ławrientij, Wasylj.*

2. Imiona żeńskie:

Adoimja, Akulina, Awdatia, Elena/Jelena, Irina, Istymja, Jewdokia/Jewdokja, Jewdokima, Lizawiet, Lubow, Nadieżda/Nadzieźda, Pawlina, Pelagija, Prokofia, Sofia, Warwara, Wiera, Zinajda/Zynajda.

Wyżej wymienione imiona poświęcone zostały w formie podstawowej, oficjalnej, co wynika zapewne z charakteru dokumentów i języka kancelaryjnego, którym spisywano księgi meldunkowe. Większe zróżnicowanie formalne imion, będących podstawami derywacyjnymi antroponimów, zostało utrwalone w nazwiskach. Można to tłumaczyć tym, że formami cerkiewnymi czy wschodniosłowiańskimi imion posługiwano się w kontaktach nieoficjalnych, rodzinno-sąsiedzkich [zob. Tichoniuk, 2000, s. 14] i one głównie uczestniczyły w naturalnym (niewymuszonym administracyjnie) procesie kreacji nazwisk. Będą to:

- 1) imiona w formie podstawowej, oficjalnej, w oryginalnym brzmieniu, np.: *Boris* [KM I] (< im. cerk. *Борис* [MaI]); *Łuka* [KM II] (< im. cerk. *Лука* [MaI]); *Mikula* [1841 KCH] (< im. *Микула* [BA], pol. *Mikołaj* [SLI]); *Martin* [1810 AU] (< im. cerk. *Мартин*, łac. *Martinus*, pol. *Marcin* [SRIP]); *Nikita* [KM II] (< im. cerk. *Никита*, używane w Kościele prawosławnym [SRIP]);
- 2) imiona w formie podstawowej, oficjalnej, z modyfikacją fonetyczną, np.: *Awronin* [KM I] (< im. *Авроним* [SRIP]); *Borys* [KM II] (< im. cerk. *Борис* [MaI]); *Fidor* [KM I] (< im. cerk. *Фёдор*, *Fieodor* [MaI], pol. *Teodor* [NCh]); *Czernik* [KM I] (< im. strus. *Черник* [SRIS]); *Dul* [1863 KCH] (< im. cerk. *Дул*, *Duła* [SRIS]); *Gawryło* [KM I] (< im. cerk. *Гавриил*, *Gawriło* [SRIP]; ukr., brus. *Hawryło* [SWil]); *Kuźma* [1841 KCH] (< im. *Кузьма* [SRIP]); *Margiel* [1860 KCH] (< im. wsł. *Маркелл* [SRIP]); *Tymofiej* [KM II] (< im. wsł. *Тимофiej* [SRIS]); w tym imiona żeńskie: *Lubawa* [1827 AU] (< im. ż. *Любава* [SRIP]);
- 3) imiona w formie pochodnej, derywowanej, np.: *Horko* [1833 AM] (< im. cerk. *Хорько* < im. *Чарытон* [SRIS]); w tym imiona żeńskie, np.: *Fieja* [KM II] (< im. ż. *Фея* < im. *Федотия*, *Федотья* [SRIP]).

Większość imion chrześcijańskich, zwłaszcza biblijnych czy osób świętych, była wspólna dla tradycji zachodniej i wschodniej. Ze względu na pokrewieństwo językowe były one często w obu grupach zbliżone pod względem fonetycznym, choć kształtowały się w odmienny sposób⁶. Za normatywne piotrkowscy skrypcy uznawali niekiedy imiona w polskim brzmieniu, tak więc, jak wynika

⁶ U katolików imiona kształtowały się pod wpływem kultury zachodnioeuropejskiej – po przyjęciu przez Polskę chrześcijaństwa, a u prawosławnych pod wpływem kultury bizantyjskiej – po chrzcie Rusi Kijowskiej [Abramowicz, 1996, s. 318].

z zapisów w materiałach źródłowych, dochodziło do zastępowania imion wschodniosłowiańskich ich polskimi odpowiednikami, np.:

- 1) *Андрей* – *Andrzej*: Aleksiejew *Andrzej* [KM I]; Artemiew *Andrzej* [KM I];
- 2) *Антон* – *Antoni*: Siemienowicz *Antoni* [1811 AU]; Fidor *Antoni* [KM I];
- 3) *Александр* – *Aleksander*: Wasiljew *Aleksander* [KM I]; Mikita *Aleksander* [KM II];
- 4) *Владимир* – *Włodzimierz*: Matrosow *Włodzimierz* [KM II]; Gardiejew *Włodzimierz* [KM II]; Ignatczenko *Włodzimierz* [KM II];
- 5) *Николай* – *Mikołaj*: Jewdokimow *Mikołaj* [KM II]; Kornilow *Mikołaj* [KM II]; Timonow *Mikołaj* [KM II]; Jewsiejew *Mikołaj* [KM II]; Leontiew *Mikołaj* [KM II];
- 6) *Фёдор* – *Teodor*: Matwiejew *Teodor* [KM II]; Radionow *Teodor* [KM II];
- 7) wsł. *Захар*, cerk. *Захаруи/Захария* – *Zachariasz*: Awałow *Zachariasz* [KM II].

W takiej właśnie zmienionej postaci polskie odpowiedniki imion wschodniosłowiańskich mogły stanowić podstawę antroponimów ludności wschodniosłowiańskiej i zrównać się formalnie z nazwiskami noszonymi przez Polaków, np.: *Nikołaj/Mikołaj* (*Nikołajczyk* [KM II]/*Mikołajczyk* [1845 KCH]). Trudno czasem także wskazać konkretny język słowiański, na bazie którego kształtowało się nazwisko. Przykładowo antroponimy *Aleksandrowicz* [KM I] i *Aleksandrus* [1844 KCH] mogły być motywowane polską odmianą imienia *Aleksander* lub wschodniosłowiańską *Александр*. Podobnie nazwisko *Janta* [1826 AU] mogło mieć swój źródłosłów zarówno w chrześcijaństwie wschodnim – *Anton/Janton* (< im. *Anton*, pochodzące z Rusi Czerwonej [KIS]), jak i zachodnim – *Antoni/Jantoni* (< im. *Antoni*, łac. *Antonius* [SI], w Polsce poświadczone od połowy XIII wieku w formach *Antoni* i gwarowej postaci *Jantoni* [KIS]).

Ważną część odimiennego nazewnictwa wschodniosłowiańskiego stanowiły nazwy wyrażające zależności rodzinne, zwłaszcza patronimiczne. Były one tworzone na bazie imion za pomocą wyspecjalizowanych formantów. Wśród nich dominują derywaty na: *-ew/-ow*, *-ewicz/-owicz*, *-in/-yn*, *-(en)ko*, *-uk/-czuk*. Są to następujące formacje:

- 1) *-ew/-ow*: *Abdakimow* [1858 KCH] (< im. *Евдоким*, pot. *Авдоким* [SRIP]); *Afanasjew* (< im. *Афанасий* [SRIP]); *Amfilow* [KM II] (< im. *Амфил*, *Амфилох* [SRIP]); *Awałow* [KM II] (< im. rus. *Авал* [SRIS]); *Gardiejew* (< im. *Гордей* [SRIP]); *Jegorow* [KM I] (< im. *Егор*, ros. forma im. *Георгий* [SRIP], pol. *Igor* [SI]); *Jewdokimow* [KM I] (< im. ukr. *Евдоким*, z gr. *eudokimos* ‘sławny’ [SRIS]); *Karpiejew* [KM II] (< im. cerk. *Карп* [BA]); *Kirilow* [KM II] (< im. wsł. *Кирнл* [BA], pot. *Кирнла*, *Кирнлла* [SRIS], pol. *Cyryl* [SI]); *Koponow* [KM II] (< im. bibl. *Elkana*, cerk. *Конон* [SRIS]); *Leontiew* [KM II] (< im. *Леонтий* [SRIP]); *Maksimow* [KM I] (< im. cerk. *Максим* [BA]); *Martinow* [KM II] (< im. cerk. *Мартин* [BA], łac. *Martinus*, pol. *Marcin*

- [SRIP]); *Matwiejew* [KM II] (< im. wsł. *Матвеей, Матвеев* [SRIP]); *Michajłow* [1848 KCH] (< im. wsł. *Михайл*, pol. *Michał* [SRIP]); *Minajew* [KM I] (< im. cerk. *Мина* [TichI]); *Mironow* [KM II] (< im. pol., cerk. *Мирон* [MalI]); *Mojsiejew* [KM I] (< im. cerk. *Моисей* [SRI; BA]); *Radionow* [KM II] (< im. *Rodion*, używane w Kościele prawosławnym [RNP]); *Stepanow/Stiepanow* (< im. wsł. *Степан* [BA], pol. *Stefan/Szczepan* [SI]); *Tarchow* [1847 KCH] (< im. wsł. *Тарax* [SRIP]); *Timonow* (< im. wsł. *Тимон* [SRIP], pol. *Тумон* [SI]); *Trochitow* [1847 KCH] (< im. *Trofim*, popularne w Kościele wschodnim [KIS]); *Wasilew* [1852 KCH]/*Wasiljew* [KM I] (< im. wsł. *Василей* [SRIP], cerk. *Василий* [BA]);
- 2) *-ewicz/-owicz*: *Aleksiejewicz* [KM II] (< im. wsł. *Алексей* [SRIS]); *Antonowicz* [KM II] (< im. wsł. *Антон*, pol. *Antoni* [MalI]); *Artanowicz* [1828 AM] (< im. wsł. *Артамон* [SRIP]); *Bojanowicz* [KM II] (< im. wsł. *Боян* [SRIP]); *Charłampowicz* [1859 KCH] (< im. *Харлампий, Харламп* [SRIP]); *Chodorowicz* [KM II] (< im. ukr., brus. *Chodor*, ros. *Фёдор*, pol. *Teodor* [SRIP]); *Daniłowicz* (< im. wsł. *Данила, Данило, Данил* [SRIP]); *Fiedorowicz/Fiodorowicz/Fedorowicz* [KM II] (< im. wsł. *Fedor* < cerk. *Fieodor* [SRIS]); *Ignatowicz* [KM II] (< im. wsł. *Игнат* < cerk. *Игнатий*, pol. *Ignacy* [NCh]); *Jakimowicz* (< im. cerk. *Иоаким*, stara forma *Иаким* [SRIP; MalI]), *Karpowicz* [KM I] (< im. cerk. *Карп* [SLI]); *Kornatowicz* [KM II] (< im. wsł. *Корнат* [SRIS]); *Małasiewicz* [1861 KCH] (< im. wsł. *Малаша* < im. *Малахий* [SRIP]); *Nikiprowicz* [1814 AU]/*Mikiprowicz* [1840 KCH] (< im. *Nikifor*, pochodzenia greckiego [SI]); *Prokopowicz* [1831 AZ] (< im. wsł. *Прокон*, wywodzące się z gr. im. *Prokópios* [KIS; SRIP]); *Sidorowicz* [KM II] (< im. ros., ukr. *Сидор* [SRIP]);
- 3) *-in/-yn*: *Czerakin/Czeriagin* [KM II] (< im. cerk. *Чурка* < im. *Kirył* [SRIS]); *Gawrin/Gawryn* [KM II] (< im. wsł. *Гаврил* [SRIP]; im. *Gabriel*, *Gawrzyjał*, wsł. *Наврыло* [NCh]); *Jermolin* [KM II] (< im. strus. *Ермолай* [SRIS]); *Kuźmin* [1847 KCH] (< im. wsł. *Кузьма* [SRIP]); *Nikitin* [KM II] (< im. cerk. *Никита* [BA]);
- 4) *-(en)ko*: *Chodźko* [KM II] (< im. *Chod* < im. ukr., brus. *Chodor*, wsł. *Фёдор* [SRIP]); *Czernenko* [KM II] (< im. strus. *Черник* [SRIS]); *Fukienko/Tukienko* [KM II] (< im. wsł. *Фоқан, Фокей* [SRIP]); *Galczenko* [KM I] (< im. *Гала, Галка* < zdrobnienia od wsł. im. *Галактион, Галата, Галатея, Галик, Галина, Галла* [SRIP]); *Ignatczenko* [KM II] (< im. wsł. *Игнатий* [SRIS]); *Kuźmienko* [KM II] (< im. wsł. *Кузьма* [SRIS]); *Lasko* [KM II] (< im. cerk., brus. *Илія*, pol. *Eliasz* [SRIP], wsł. *Laszko* [TichI]); *Lolenko* [KM II] (< im. wsł. *Лолій, Лоллий* [SRIP]); *Scieszko* [1822 AU] (< im. wsł. *Стеша* < im. *Степан* [SRIP]); *Solko* [1831 AZ] (< im. wsł. *Сола* [SRIP]); *Titienko*

[KM II] (< im. wsł. *Tum* < im. *Тумуч* [SRIP]); *Własenko* [KM II] (< im. wsł. *Власуі*, cerk. *Влас* [BA]);

- 5) *-uk/-czuk*: *Ilczuk*, KM II (< im. *Elijasz*, na Kresach Wschodnich *Iliasz*, *Ilia*, RNP, im. wsł. *Илюй*, *Иля*, SRIP); *Łuciuk*, KM II (< im. cerk. *Лука*, SLI).

Wymienione sufiksy (*-ew/-ow*, *-ewicz/-owicz*, *-in/-yn*, *-(en)ko*, *-uk -czuk*) są produktywne w językach wschodniosłowiańskich, szczególnie białoruskim i ukraińskim oraz na pograniczu polsko-wschodniosłowiańskim [por. np. Wolnicz-Pawłowska, Szulowska, 1998, s. 219, 251, 253; Abramowicz, 1999, s. 321–322; Dacewicz, 1999, s. 194; 2001, s. 50; 2006, s. 158; Mytnik, 2010; Sajewicz, 2013, s. 654; Mordań, 2019, s. 240–241; Olejnik, 2019, s. 262], choć poświadczone są obecnie w różnych regionach Polski [zob. np. Decyk-Zięba, 2004, s. 68–74].

Zbiór nazwisk odimiennych o wschodniosłowiańskiej proveniencji uzupełniają formacje z podstawowym *-k-* w części sufiksальной, takie jak:

- 1) *-ak*: *Anaziak* [1833 AM] (< im. wsł. *Anas(z)* [SI]); *Łuczak* [KM II] (< im. cerk. *Лука*, cerk. *Łukian*, *Łukij* [MaII]); *Wasiak* [1831 AZ]/*Waszak* [1850 KCH] (< im. wsł. *Was*, *Waś*, *Wasia* < im. cerk. *Wasilij* [TichI]);
- 2) *-ak*: *Sirak* [1840 KCH] (< im. wsł. *Cupa* [SRIP]);
- 3) *-ka*: *Andruszka* [KM II] (< dem. od im. *Андрюха*, *Андрюша* < im. cerk. *Андреу* [SRIP]);
- 4) *-uszko*: *Moniuszko* [KM I] (< im. wsł. *Monia*, *Mońko* < cerk. *Manuił*, *Moj-siej* [SLI]);
- 5) *-eszko*: *Łupieszko* [KM II] (< im. wsł. *Лyna*, cerk. *Лyn* [SRIS]);
- 6) *-ek*: *Chomek* [KM II] (< im. strus. *Фoма*, stuktur. *Хома*, pol. *Tomasz* [NCh]); *Siemionek* (< im. wsł. *Семён* [SRIP]); *Siewiorek* (< im. *Север* [SRIP]); *Watek* (< im. *Bam*, *Bama* [SRIP]);
- 7) *-ik*: *Tarasik* [KM I] (< im. wsł. *Тарас* < cerk. *Тарасуі* [TichI]);
- 8) *-yk/-czyk*: *Ilczyk* [KM I] (< im. *Elijasz*, na Kresach Wschodnich *Iliasz*, *Ilia* [RNP], im. wsł. *Илюй*, *Иля* [SRIP]); *Nikołajczyk* [KM II] (< im. *Николай* [SRIS]); *Tończyk* [1827 AU] (< im. wsł. *Tońko* < dem. od im. *Antoni* [KIS]).

Na ziemi piotrkowskiej jest to jednak znacznie mniej produktywny model nazwisk wschodniosłowiańskich, w odróżnieniu chociażby od struktur z pogranicza polsko-wschodniosłowiańskiego, gdzie formacje z podstawowym *-k-* w części sufiksальной stanowią typ nazwisk licznie reprezentowany, zwłaszcza te na *-(cz)ak*, *-ak*, *-ik*, *-(cz)yk* [zob. np. Wolnicz-Pawłowska, Szulowska, 1998; Mordań, 2019, s. 241]. Trzeba jednak pamiętać, że można porównywać jedynie frekwencję nazwisk reprezentujących poszczególne typy słowotwórcze, zarejestrowanych w Piotrkowie i na terenach wschodniosłowiańskich, a nie ich genetyczną ewolucję. Ze względu na specyfikę mieszkańców ziemi piotrkowskiej obecność w antroponomii miasta różnych typów nazwisk mogła mieć charakter przypadkowy.

Sufiksy *-ew/-ow*, *-ewicz/-owicz*, *-in/-yn*, *-(en)ko*, *-uk/-czuk* i inne z *-k-* w części sufiksальной są charakterystyczne dla wszystkich języków wschodniosłowiańskich, lecz mają różną genezę⁷. Nazwiska odimienne z sufiksami *-(cz)ak*, *-’ak*, *-ik*, *-(cz)yk*, *-(en)ko*, a także *-(cz)uk*, *-’uk* nie miały jednej tylko drogi kreacji antropomicznej. Poza tworzeniem onimów od nazw ojców urabiały tożsame formalnie hipokorystyka imienne w funkcji nazwisk. Stąd tożsame formalnie antroponimy – takie jak *Moniuszko I*, *Tarasik I*, *Wasiak I*, *Wasilczuk I* (nazwiska patronimiczne) i *Moniuszko II*, *Tarasik II*, *Wasiak II*, *Wasilczuk II* (hipokorystyka imienne w funkcji nazwisk) – będą to nazwy homonimiczne, o kilku różnych sposobach motywacyjnych, realizujących na płaszczyźnie doonimicznej dwie kognitywne kategorie, tj. kategorię „przynależność” (nazwiska I) i kategorię „osoba” (nazwiska II) [zob. Raszewska-Klimas, 2018, s. 217].

Do form jednostkowych należą antroponimy na *-aniec*: *Tichaniec* [1862 KCH] (< im. wsł. *Тихон* [SRIP]; ap. ukr. *tychyj* ‘cichy’ [RNP]); *-(ow)ski*: *Kornatowski* [KM II] (< im. wsł. *Корнат* [SRIS]); *-(ań)ski*: *Sebrański* [1831 AZ] (< im. wsł. *Север* [SRIP]) i *-us*, np.: *Malchus* (< im. wsł. *Малх* [SRIP]).

W dokumentach piotrkowskich poświadczono zostały właściwe nazewnictwu wschodniosłowiańskiemu odimienne formacje żeńskie, takie jak: *Jefimowa* [KM II] (< im. *Евфимуи*, starsza forma *Ефим*, z gr. *euphēmos* [SRIP]); *Nikołajewa* [KM II] (< im. *Nikołaj* ‘im. z gr. *Nikólaos* przez łac. *Nicolaus*, pol. *Mikołaj* [SRIP]); *Prokofiewa* [KM I] (< im. *Прокофеу*, pol. *Prokop* ‘im. wywodzące się z gr. im. *Prokópios* przez łac. *Procopius* [KIS; SRIP]) [zob. też Mytnik, 2015; Raszewska-Klimas, 2019]. Zostały one utworzone od oficjalnych form imion męża lub ojca sufiksami *-owa* i *-ewa* na określenie żony lub córki (z zachowanych dokumentów nie wynika, czy nazwy te odnosiły się do kobiet zamężnych czy panien). Niekiedy w tworzeniu żeńskich określeń od imion wschodniosłowiańskich uczestniczyły przyrostki charakterystyczne dla Polski centralnej, takie jak *-ówna*, np.: *Mikitówna* [1863 KCH] (< im. wsł. *Мукума*, cerk. *Хукума* [TichI]) czy *-anka*, np. *Mytanka* [1815 AU] (< im. wsł. *Мумя* [SRIP]) i *Areszczanka* [1826 AU] (< im. *Апецм*, *Опецм* [SRIP]). Jest to przykład wzajemnego oddziaływania sąsiadujących systemów nazewniczych, a kolejną konsekwencją tego procesu było powstawanie formacji hybrydowych, tworzących gniazda derywacyjne z udziałem formantów charakterystycznych dla nazwotwórstwa wschodniosłowiańskiego

⁷ Sufiks *-ow* uważany jest za charakterystyczny dla rosyjskiego systemu nominacyjnego. Formanty *-(en)ko*, *-uk*, mające ukraińską proveniencję, urabiają derywaty onimiczne od różnorodnych form imion, a sufiks *-ewicz/-owicz* właściwy jest przede wszystkim dla nazwisk białoruskich. Natomiast formanty z *-k-* w części sufiksальной, takie jak: *-ko*, *-ak*, *-ek*, *-ik* i inne, są sufiksami zdrabniającymi, stosowanymi zarówno w antroponii polskiej, jak i wschodniosłowiańskiej [zob. np. Wójtowicz, 1996, s. 360; Wolnicz-Pawłowska, Szulowska, 1998, s. 219; Abramowicz, 1999, s. 14; Dacewicz, 1999, s. 194; 2001, s. 50; 2006, s. 158; Domin, 2000, s. 91; Mytnik, 2010; 2019, s. 163–164; Sajewicz, 2013, s. 654; Kojder, 2014; 2019, s. 105–235; Mordań, 2019, s. 95–211].

i/lub dla Polski centralnej, np.: *Mikita* [KM I], *Mikitiew* [1860 KCH], *Mikito-wa* [1831 AZ], *Mikitówna* [1863 KCH]; *Nkiprowicz* [1812 AM], *Nikiprowiczowa* [1829 AZ], *Nkiprowiczówna* [1810 AZ]; *Wasilczuk* [KM II], *Wasilew* [KM I], *Wasilewski* [KM I].

Omawiane antroponimy (imiona i nazwiska odimienne) zawierają w swej budowie charakterystyczne fonetyczne cechy wschodniosłowiańskie. Jest to m.in. realizowane na wschodnich terenach przygranicznych, także pod wpływem gwar wschodniosłowiańskich w polskich gwarach kresowych, przejście *o* w *u*, np.: *Bukunow* [KM I] (< im. strus. *Bogun* [SRIS]). Dość często w antroponimach piotrkowskich spotyka się charakterystyczne dla gwar wschodniosłowiańskich przejście *f* w *ch* lub *p*: *Choder* [1815 AU] (< cerk. *Φεοδορ*; im. ukr., brus. *Chodor*, ros. *Фёдор* [SRIP]); *Chomek* [KM II] (< im. *Choma*, w postaci wsł. używane na Kresach północnych i południowych dawnej Rzeczypospolitej, por. aram. *Toma*, strus. *Φομα*, stukr. *Toma*, *Χομα* [NCh]); *Trochimow* [1847 KCH] (< im. cerk. *Трофим* [SRIS]); *Stepanow* [KM I]/*Stiepanow* [KM II] (< im. wsł. *Stepan*, *Stiepan*, cerk. *Stiefan* [TichI], pol. *Stefan*, im. gr.: *Stéphanos*, pochodzące od rzeczownika *stéphanos* ‘wieńiec, korona’, w Polsce znane też jako Szczepan [KIS]). Poza tym poświadczono są typowe dla języków wschodniosłowiańskich formy realizujące *r* na miejscu psł. *r’ (w pol. *rz*): *Czuryn* [KM II] (< im. wsł. *Чурка* < im. *Куркулл* [SRIS]).

Rzadziej, czasem tylko jednostkowo, poświadczono zostało występowanie:

- 1) grupy nagłosowej *je-*, np.: *Jelena* [KM II] (< im. pol. *Helena*); *Jewdokia/Jewdokja* [KM II] (< im. *Eudoksja*); *Jewdokimow* [KM I] (< im. ukr. *Евдоким*, z gr. *eudokimos* ‘sławny’ [SRIP]);
- 2) spółgłoski *-w-* w miejsce *-u-* (stojącej po samogłosce) w formach imiennych, np.: *Ewgenja* [KM II] (< *Eugenia*);
- 3) głoski *e* na miejscu *ě: *Bielajew* [KM II].

Możliwe do zaobserwowania jest także zjawisko aferezy. Brak głoski *i* na początku nazwy osobowej rejestrują takie nazwy, jak: *Gnatowicz* [KM II] (< im. wsł. *Gnat/Hnat* < cerk. *Ignatij*, por. *Gnat* [AP I, s. 517]); *Gork(a)* [1808 AM] (< im. rus. *Гор*, *Гора* < im. *Igor* [SRIS]). Jest to proces, który, według Bazylego Tichoniuka [2000, s. 17], zachodził zarówno w imionach łacińskich i cerkiewnych, jak i ich formach gwarowych.

Ustalając cechy fonetyczne odróżniające poszczególne języki wschodniosłowiańskie, udało się jedynie wskazać charakterystyczną dla języka ukraińskiego dyspalatalizację spółgłosek przed *e*, np.: *Chwetkowski* [KM II] (< n. os. *Chwedko*, *Fiedko* < im. *Teodor* [NCh]); *Fedorowicz* [KM II] (< im. wsł. *Фёдор* [SRIP]), a w nazwisku *Dzian(y)* [1813 AM] (< im. *Дан* [SRIS]) i zaobserwować właściwe dialektem białoruskim dziakanie [Sajewicz, 1997, s. 103].

Odimienne nazwy wschodniosłowiańskie przenoszone do języka polskiego ulegały modyfikacjom fonetycznym, a przykładem tego jest zastępowanie na gruncie

języka polskiego – ukraińskiego, białoruskiego i południoworosyjskiego *h* przez *g* [zob. też Decyk-Zięba, 2004, s. 46], co zostało utrwalone również w zapisach antroponimów w księgach metrykalnych i meldunkowych Piotrkowa. Zjawisko to potwierdzają takie nazwy, jak: *Garaszkiwicz* [1840 KCH] (< n. os. *Haraszko* < im. ukr. *Harasym* [RNP]); *Gryniew* [KM I] (< im. wsł. *Hryń* < im. cerk. *Gregorij* [BA]). Wymowa *h* utrzymywała się pod wpływem ukraińskim i białoruskim u Polaków mieszkających na Kresach. Głoska *h*, jak wynika z zapisu w dokumentach źródłowych, traciła w Piotrkowskim dźwięczność i oddawana była w piśmie za pomocą znaku graficznego *ch*, np.: *Charaziak* [1832 AM] (< im. ukr. *Harasym* [SLI]); *Charlampowicz* [1859 KCH] (< im. brus. *Харлампуй, Харламп* [SRIP]); *Christof* [KM II] (< im. wsł. *Христодор*, pol. *Krzysztof*, z gr. *Christophoros* [KNI]). Zdarzało się, że to samo nazwisko funkcjonowało w trojakim brzmieniu, co udokumentowane zostało w materiałach źródłowych poprzez jego zapis graficzny, odzwierciedlający procesy zamiany *h* na *g* i utratę dźwięczności przez *h*, np.: *Hajmowicz* [KM I]/*Gajmowicz* [KM II]/*Chajmowicz* [KM II].

Dowodem mieszania się systemów językowych polskiego i wschodniosłowiańskiego w zakresie fonetyki są antroponimy: *Adamowicz* [1810 AU]/*Hadamowicz* [KM II]/*Gadamowicz* [1813 AU] (< im. *Adam*), gdzie w nazwisku *Hadamowicz* > *Adamowicz*, występujące na skutek regionalnych procesów gwarowych, następnie protetyczne *h*- przeszło w *g*-, powodując powstanie formacji *Gadamowicz*, jak w nazwiskach o ukraińskiej czy białoruskiej proveniencji.

Skryptorom narażał kłopotów sposób zapisu wschodniosłowiańskich onimów ze względu na obcą dla języka polskiego grafię i fonetykę. Nazwy poddawane były przez osoby spisujące dokumenty różnym zabiegom pisarskim, mającym na celu dostosowanie ich do systemu języka polskiego. Przyczyn różnic w zapisie nazw o proveniencji wschodniosłowiańskiej w stosunku do ich oryginalnej grafii można doszukiwać się w braku polskich znaków graficznych na oddanie w piśmie obcych w wymowie nazw oraz w chwiejności dawnej ortografii polskiej. Problemy z zapisem dostarczały skryptorom zwłaszcza antroponimy ze spółgłoskami *s'*, *z'*, *c'* i *š*, *ž*, *č* oraz *t'*, *d'*, *r'*. Różne konwencje zapisu powodowały, że wartości artykulacyjne wymienionych głosek były oddawane graficznie następującymi literami lub ich połączeniami:

- 1) [*s'*] – *si*, *sy*, *sj*, np. *Afanasjew*, *Aleksiejew*, *Aleksiewicz*, *Jewsiejew*, *Maksimow*, *Maksymow*, *Mojsiejew*, *Sidorowicz*, *Sirak*, *Wasilew*, *Wasilczuk*;
- 2) [*z'*] – *ź*, *zi*, *zy*, np. *Kuźmin*, *Kuźma*, *Zinajda*, *Zynaida*;
- 3) [*č'*] – *cz*, np. *Czerakin*, *Czernenko*, *Czernik*, *Czuryn*;
- 4) [*l'*] – *l*, *lj*, np. *Wasilew*, *Wasiljew*;
- 5) [*t'*] – *ti*, *ty*, np. *Martin*, *Martinow*, *Martynow*, *Stepanow*, *Stiepanow*, *Tichaniec*, *Timonow*, *Tymofiej*, *Ignatiew*, *Leontiew*;
- 6) [*d'*] – *di*, *dy*, *dzi*, np. *Dimitriew*, *Dymitriew*, *Nadziezda*;

7) [r'] – *ri, ry, re*, np. *Boris, Borys, Gawriłow, Gawryłow, Kiryłow, Cariew, Grigoriew, Szyriajew, Czerakin, Czeriagin, Czuryń, Gawrin, Gawryn*.

Obce polszczyźnie głoski miękkie były przejmowane w postaci oryginalnej, ale częściej polonizowane poprzez dyspalatalizację i zapisywane zgodnie z obowiązującą normą językową.

Trzeba zaznaczyć, że w wieku XIX nie można mówić o nazwisku w obecnym znaczeniu – jako nazwie rodu przekazywanej z pokolenia na pokolenie w niezmięnionej postaci. Nie było ono jeszcze wtedy ostatecznie ukształtowane, o czym świadczą liczne formy wariantywne. Dotyczy to zarówno różnych postaci fonetycznych antroponimów, często łączonych spójnikiem *vel* (*albo, czyli*), jak np.: *Aleksiejewicz vel Oleksiejewicz* [KM II] (< im. wsł. *Алексеѣ* [SRIS]); *Wasilczuk vel Wasielczuk* [KM II] (< im. cerk. *Василиѣ* [BA]) lub *Alexiewicz* [1854 KCH]/*Aleksiewicz* [KM II], jak i morfologicznej, np. *Wasilczuk vel Wasilewski* [KM II]. Ten ostatni antroponim jest przykładem adaptacji morfologicznej nazwisk wschodniosłowiańskich do polszczyzny. Nazwisko *Wasilczuk* i inne formacje na *-uk* z punktu widzenia polskiego systemu nazewniczego są to nazwy zapożyczone, przeniesione na grunt rodzimy [Wolnicz-Pawłowska, Szulowska, 1998, s. 219, 251, 253]. Antroponim *Wasilewski* upodabnia się do popularnego w antroponimii polskiej typu nazwisk z sufiksem *-ski* (*-ewski/-owski*) [Gala, 2014, s. 577].

Na podstawie niektórych formacji można zaobserwować poszczególne etapy kształtowania się antroponimów. Przykładowo: od im. wsł. *Данил* (*Данила, Данило*) [SRIP], zostały kolejno poświadczone formy: *Daniłowicz* [KM I], *Daniełowicz* [KM I], *Daniłowicz vel Danielewicz* [KM II], *Danielewicz* [KM II], dzięki którym widoczne jest stopniowe utrwalanie ostatniej wersji antroponimu (*Danielewicz*) poprzez wiele formacji pośrednich. Ma to związek z adaptacją nazwy do polszczyzny, wynikającą z zastąpienia podstawy imiennej w formie wschodniosłowiańskiej (*Danił*) jej polskim odpowiednikiem (*Daniel*).

PODSUMOWANIE

W piotrkowskich materiałach źródłowych obserwuje się powtarzalność pewnych imion męskich, co świadczy o ich popularności w XIX i na początku XX wieku wśród mieszkańców miasta wyznania prawosławnego. Są to takie imiona, jak: *Andriej, Alekszej, Grigorij, Iwan, Siemion, Wasyli*⁸. Nie ma to jednak swojego odzwierciedlenia we frekwencji tych imion w podstawach derywacyjnych omawianych antroponimów. Wynika to zapewne z faktu, że nazwiska te identyfikowały osoby,

⁸ Imiona te należały do popularnych w północnej Rosji [Hrynkiewicz-Adamskich, 2012, s. 291] oraz na terenach pogranicznych polsko-wschodniosłowiańskich [zob. np. Szulowska, 1992; Mytnik, 2019, s. 88–94].

które przybyły do Piotrkowa w XIX wieku lub niewiele wcześniej, „przynosząc” ze sobą określone formacje nazewnicze.

Historyczne nazwiska odimienne o proveniencji wschodniosłowiańskiej, zarejestrowane w materiałach źródłowych z Piotrkowa, tworzone były od prawosławnych imion chrześcijańskich, ściśle związanych z kulturą chrześcijańską przybyłych do miasta przedstawicieli narodów. Formacje te tworzone były od imion w postaci oficjalnej, pełnej (np. *Aleksiejewicz, Kuźmin, Maksimow*), ale także zdrobniałej lub potocznej (np. *Abdakimow, Małasiewicz, Titienko*). Obecność form hipokorystycznych w nazwiskach wynika z faktu, że w życiu codziennym chętniej posługiwano się imionami nieoficjalnymi i to one stawały się często podstawą do utworzenia nazwisk, a różnorodność form nieoficjalnych utrwalona w imienniczym zasobie chrześcijańskim oraz w pochodzących od nich antroponimach może być bardzo bogata [zob. np. Mordań, 2019, s. 95–188]. Nazwiska patronimiczne i różnoprzymięce z nimi hipokorystyka imienne w funkcji nazwisk tworzą grupę antroponimów homonimicznych realizujących na płaszczyźnie doonimicznej dwie kognitywne kategorie, tj. kategorię „przynależność” i kategorię „osoba”. Antroponimy zapisane wariantywnie w księgach meldunkowych i metrykalnych oddają stopień przyswojenia ich do polszczyzny. Ponadto świadczą one o występowaniu w antroponimii miasta genetycznie zróżnicowanych form nazewniczych, właściwych terenom, na których sąsiadowały społeczności różne pod względem językowym, etnicznym i kulturowym.

ROZWIĄZANIE SKRÓTÓW

Skróty konwencjonalne

ap. – *appellativum*

aram. – aramejski

bibl. – biblijny

brus. – białoruski

dem. – *deminutivum*

im. – imię

jid. – jidysz

łac. – łaciński

n. os. – nazwa osobowa

niem. – niemiecki

pol. – polski

por. – porównaj

pot. – potoczny

- psł. – prasłowiański
ros. – rosyjski
strus. – staroruski
stukr. – staroukraiński
ukr. – ukraiński
wsł. – wschodniosłowiański
ż. – żeński

ŹRÓDŁA

- AM – akta małżeństw z lat 1808–1842 z parafii św. Jakuba w Piotrkowie.
- AP – CIEŚLIKOWA Aleksandra, red., 2007–2015, *Antroponimia Polski od XVI do końca XVIII wieku. Wybór artykułów oraz wykazy nazwisk wraz z chronologią i geografiją*, t. 1–5, Wydawnictwo Instytutu Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk, Kraków.
- AU – akta urodzeń z lat 1808–1826 z parafii św. Jakuba w Piotrkowie.
- AZ – akta zgonów z lat 1808–1832 z parafii św. Jakuba w Piotrkowie.
- BA – BIRYŁA Miłkołaj Wasil’ewicz, 1966–1982, *Bielaruskaja antrapanimija*, t. 1–3, Akademia Nauk Biełaruskaj SSR, Izdatielstwo „Navuka i Tëhnika”, Minsk.
- DejSl – DEJNA Karol, *Słownictwo ludowe z terenu byłych województw kieleckiego i łódzkiego*, „Rozprawy Komisji Językowej ŁTN”, 1974, A–B, t. 20, s. 189–277; 1975, C–D, t. 21, s. 135–290; 1976, E–J, t. 22, s. 135–268; 1977, K, t. 23, s. 147–290; 1978, L–M, t. 24, s. 149–274; 1979, N–Ó, t. 25, s. 123–176; 1980, Pa–Por, t. 26, s. 177–257; 1981, Pos–R, t. 27, s. 129–281; 1982, Sa–Sy, t. 28, s. 119–261; 1984, Sz–U, t. 29, s. 83–233; 1985, W, t. 30, s. 91–213; 1986, Z–Ż, t. 31, s. 143–265.
- Got – GOTTSCHALD Max, 2006, *Deutsche Namenkunde, mit einer Einführung in die Familiennamenkunde von Rudolf Schutzeichel 6., durchgesehene und bibliographisch aktualisierte Ausflage*, de Gruyter, Berlin–New York.
- IŻ – KOŚKA Lidia, red., 2002, *Imiona przez Żydów polskich używane*, Wydawnictwo Austeria, Kraków.
- KCH – księga chrztów z lat 1840–1863 z parafii św. Jakuba w Piotrkowie.
- KIS – FROS Henryk, SOWA Franciszek, 1997–2007, *Księga imion i świętych*, t. 1–6, Wydawnictwo WAM, Księża Jezuici, Kraków.
- KM I – księgi meldunkowe Piotrkowa z lat 1864–1880.
- KM II – księgi meldunkowe Piotrkowa z lat 1881–1930.
- KNI – BUBAK Józef, 1993, *Księga naszych imion*, Ossolineum, Wrocław–Warszawa–Kraków.
- Mall – MALEC Maria, 1994, *Imiona chrześcijańskie w średniowiecznej Polsce*, Wydawnictwo Instytutu Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk, Kraków.

- NCh – MALEC Maria, opr., 1995, *Słownik etymologiczno-motywacyjny staropolskich nazw osobowych*, cz. 2: *Nazwy osobowe pochodzenia chrześcijańskiego*, Wydawnictwo Naukowe DWN, Kraków.
- NLat – SZYMOWA Janina, opr., 2002, *Łacińskie odapelatywne nazwy osobowe. Próba objaśnienia*, cz. 7: *Suplement. Rozwiązanie licznych zagadek staropolskiej antroponomii*, A. Cieślíkowa, red., Wydawnictwo Naukowe DWN, Kraków, s. 43–83.
- RNP – RYMUT Kazimierz, 1999–2001, *Nazwiska Polaków. Słownik historyczno-etymologiczny*, t. 1–2, Wydawnictwo Instytutu Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk, Kraków.
- SGP – *Słownik gwar polskich*, 1977–2015, t. 1, M. Karaś, red., od t. 2 J. Reichan, od t. 6 J. Okoniowa, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo Instytutu Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk, Wrocław–Kraków.
- SI – JANOWSKA Wanda, SKARBK Aldona, ZBIJOWSKA Bronisława, ZBINIOWSKA Janina, 1991, *Słownik imion*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław–Warszawa–Kraków.
- SLI – SUPERANSKAJA Aleksandra, red., 1987, *Sprawocznik licznych imien narodow RSFSR*, Izdatielstwo „Russkij jazyk”, Moskwa.
- SNP – PIPEK Jan, IPPOLDT Juliusz, 1980, *Wielki słownik niemiecko-polski*, t. 1–2, Państwowe Wydawnictwo „Wiedza Powszechna”, Warszawa.
- SRIP – PIETROWSKIJ Nikołaj Aleksandrowicz, 2000, *Słowar’ ruskich licznych imien*, Izdatielstwo Astrel, Moskwa.
- SRIS – SUPERANSKAJA Aleksandra, 2005, *Słowar’ russkich imien*, Izdatielstwo Eksmo, Moskwa.
- SW – KARŁOWICZ Jan, KRYŃSKI Adam, NIEDŹWIEDZKI Władysław, red., 1900–1927, *Słownik języka polskiego (tzw. warszawski)*, t. 1–8, Drukarnia E. Lubowskiego i S-ki, Warszawa.
- SWil – ORGELBRAND Maurycy, red., 1861, *Słownik języka polskiego (tzw. wileński)*, t. 1–2, Wydany staraniem i kosztem Maurycyego Orgelbranda, Wilno.
- SXVI – *Słownik polszczyzny XVI wieku*, 1966–2010, t. 1–4, S. BĄK, red., t. 5–34, M.R. Mayenowa, F. PEPEŁOWSKI, red., t. 35 i nast., K. MROWCEWICZ, P. POTONIEC, red., Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1966–1994, Wrocław, Instytut Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk, 1995–2010, Warszawa.
- TichI – TICHONIUK Bazyli, 2000, *Imiona i ich formy na pograniczu polsko-białoruskim. Od XVI wieku do roku 1939*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Zielonej Górze, Zielona Góra.

BIBLIOGRAFIA

- ABRAMOWICZ Zofia, 1996, *Wschodniosłowiańskie cechy językowe w nazewnictwie osobowym Podlasia*, „Acta Polono-Ruthenica”, t. I, s. 317–323.
- ABRAMOWICZ Zofia, 1999, *Wieloetniczny charakter antropimii Mazur i Suwalszczyzny*, w: Z. Abramowicz, L. Dacewicz, red., *Nazewnictwo na pograniczach etniczno-językowych*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok, s. 9–16.
- CHARKIEWICZ Jarosław, 2011, *Spis imion prawosławnych w brzmieniu polskim i staro-cerkiewno-słowiańskim*, Warszawska Metropolia Prawosławna, Warszawa.
- DACEWICZ Leonarda, 1999, *Nazwy osobowe z sufiksem -uk/-czuk w historycznej antropimii Białostoczczyzny*, w: B. Nowowiejski, red., *Polszczyzna północno-wschodnia II*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok, s. 193–199.
- DACEWICZ Leonarda, 2001, *Antropimia Białegostoku w XVII–XVIII wieku*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok.
- DACEWICZ Leonarda, 2006, *Rola sufiksu -uk w kulturze nazewniczej Podlasia*, w: K. Rymut, K. Skowronek, B. Czopek-Kopciuch, M. Malec, red., *Monuscula Linguistica in Honorem Alexandrae Cieślíkowa Oblata*, Instytut Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk, Kraków, s. 157–162.
- DECYK-ZIĘBA Wanda, 2004, *Nazewnictwo wschodniosłowiańskie w języku polskim XVI i początku XVII wieku*, Nakładem Wydziału Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.
- DOMIN Janina, 2000, *Słowotwórstwo hipokorystyków od imion własnych osobowych w języku polskim i rosyjskim*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej, Słupsk.
- GALA Sławomir, 2014, *Rola antropimicznego przyrostka -ski w kulturze nazewniczej*, w: I. Jaros, red., *Wybór pism dialektologicznych i onomastycznych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, s. 573–580.
- HRYNKIEWICZ-ADAMSKICH Bożena, 2012, *Siedemnastowieczne imiennictwo osobowe północnej Rosji na tle lokalnej kultury*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań.
- KOJDER Marcin, 2014, *Antropimia historyczna starostwa hrubieszowskiego w XVII i XVIII wieku*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marie Curie-Skłodowskiej, Lublin.
- KOJDER Marcin, 2019, *Antropimia historyczna wiernych chełmskiej diecezji grecko-unickiej (1662–1810)*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marie Curie-Skłodowskiej, Lublin.

- MORDAŃ Michał, 2019, *Chrześcijańskie dziedzictwo imiennicze utrwalone w nazwiskach mieszkańców Bielska Podlaskiego, Hajnówki i Siemiatycz*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok.
- MYTNIK Irena, 2010, *Antroponimia Wołynia w XVI–XVIII wieku*, Katedra Ukrainistyki, Uniwersytet Warszawski, Warszawa.
- MYTNIK Irena, 2015, *Identyfikacja mieszkańek pogranicza polsko-ukraińskiego w XVI–XVII wieku*, w: E.G. Rubio, M. Falkowska, E. Kislova, M. Stępień, red., *Beiträge zum 18. Arbeitstreffen der Europäischen Slavistischen Linguistik (Polyslav)*, band 18, Harrassowitz Verlag, Wiesbaden, s. 177–185.
- MYTNIK Irena, 2019, *Imiennictwo ziemi chełmskiej w XVI–XVII wieku*, Warszawa, <https://depot.ceon.pl/bitstream/handle/123456789/19048/I.%20Mytnik%2c%20Imiennictwo%20ziemi%20chelmskiej%20-%20e-book.pdf?sequence=1&isAllo wed=y> (dostęp: 16.03.2022).
- NOWAKOWSKI Tomasz, 2005, *Piotrków w dziejach Polskiego Parlamentaryzmu*, Urząd Miasta Piotrkowa Trybunalskiego, Piotrków Trybunalski.
- OLEJNIK Marek, 2019, *Antroponimia starostwa grabowieckiego (XVI–XVIII w.)*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin.
- Prawosławna Diecezja Łódzko-Poznańska, b.d., *Piotrków Trybunalski. Parafia Prawosławna pw. Wszystkich Świętych*, <https://diecezjalp.cerkiew.pl/dekanaty-i-parafie/dekanat-lodzki/piotrkow-trybunalski> (dostęp: 16.03.2022).
- PIASTA Aleksy, 2005, *Piotrków Trybunalski w latach pierwszej wojny światowej*, Urząd Miasta Piotrkowa Trybunalskiego, Piotrków Trybunalski.
- RASZEWSKA-KLIMAS Agnieszka, 2015, *Nazwisk jako świadectwo zróżnicowania etnicznego mieszkańców Piotrkowa Trybunalskiego*, „Prace Językoznawcze”, t. LXI, s. 185–197.
- RASZEWSKA-KLIMAS Agnieszka, 2018, *Wieloznaczność nazwisk Polaków*, Wydawnictwo ŁTN, Piotrków Trybunalski.
- RASZEWSKA-KLIMAS Agnieszka, 2019, *Historyczne nazwiska kobiet na obszarze wieloetnicznym (na przykładzie dziewiętnastowiecznej antroponimii piotrkowian)*, „Rozprawy Komisji Językowej ŁTN”, t. LXVII, s. 313–336.
- SAJEWICZ Michał, 1997, *O białorusko-ukraińskiej granicy językowej na Białostocczyźnie*, w: F. Czyżewski, M. Łesiów, red., *Ze studiów nad gwarami wschodniosłowiańskimi w Polsce*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin, s. 91–107.
- SAJEWICZ Michał, 2013, *Nazwiska patronimiczne z formantem -uk w powiecie hajnowskim na Białostocczyźnie na tle ogólnopolskim*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin.
- SZUŁOWSKA Wanda, 1992, *Imiennictwo dawnej ziemi halickiej i lwowskiej*, Sławiścyczny Ośrodek Wydawniczy, Warszawa.

- TICHONIUK Bazyli, 2000, *Imiona i ich formy na pograniczu polsko-białoruskim. Od XVI wieku do roku 1939*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Zielonej Górze, Zielona Góra.
- WARCHULIŃSKA Agnieszka, 2012, *Piotrków Trybunalski między wojnami. Opowieść o życiu miasta 1918–1939*, Wydawnictwo Księży Młyn, Łódź.
- WOLNICZ-PAWŁOWSKA Ewa, SZUŁOWSKA Wanda, 1998, *Antroponimia polska na Kresach południowo-wschodnich*, Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy – Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk, Warszawa.
- WÓJTOWICZ Marian, 1996, *O hagiomicznych elementach leksykalnych w antroponimii rosyjskiej*, w: E. Wolnicz-Pawłowska, J. Duma, red., *Antroponimia słowiańska: materiały z IX Ogólnopolskiej Konferencji Onomastycznej*, Warszawa 6–8 września, Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy, Warszawa, s. 351–361.
- ZIĘTEK Jacek, 2011, *Historia miasta Piotrkowa Trybunalskiego*, Muzeum, Piotrków Trybunalski.

